

Informacja o dofinansowaniu ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Gdańsku i Gospodarki Wodnej w Gdańsku na lata 2015-2016

1. Nazwa zadania: *Wspieranie działań na rzecz różnorodności biologicznej poprzez zapewnienie właściwego stanu ochrony obszarów cennych przyrodniczo oraz działania edukacyjno-informacyjne IV.*
2. Koszt kwalifikowany zadania (w PLN): 1 750 000,00 zł
3. Kwota oraz forma dofinansowania ze środków WFOŚiGW w Gdańsku: *dotacja w wysokości 1 700 000,00 zł*
4. Informacja o dofinansowaniu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku
http://www.wfosigw.gda.pl/biura/wfos/page_download/418/tablica%20informacyjna%2040_3_0_WFOS_2014-01-13.pdf – należy wkleić
5. Opis zadania – załącznik
6. Link do strony www.wfosigw.pl

OPIS ZADANIA

1. Przygotowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody.

Obowiązek sporządzania planów ochrony dla rezerwatów przyrody wynika z zapisów art. 18 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 poz. 627 ze zm.). Zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201 poz. 1237) plan ochrony sporządza regionalny dyrektor ochrony środowiska lub po uzgodnieniu z tym organem - zarządzający rezerwatem lub sprawujący nadzór nad rezerwatem.

Zakres planu ochrony dla rezerwatu określa art. 20 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, przy czym dla rezerwatów położonych w obrębie obszaru Natura 2000 plan ochrony musi również uwzględniać zakres planu ochrony lub zadań ochronnych obszaru Natura 2000 w granicach rezerwatu (art. 28 lub art. 29 ww. ustawy). Plan ochrony rezerwatu obowiązuje przez okres

20 lat

W województwie pomorskim większość spośród 130 rezerwatów nie posiada jeszcze aktualnych planów ochrony. Niektóre z tych obiektów podlegają różnorodnym zagrożeniom wewnętrznym lub zewnętrznym i wymagają podjęcia pilnych działań ochronnych. Za szczególnie zagrożone uznano m.in. rezerваты powołane dla:

- ochrony unikatowej flory - cisa pospolitego;
- ochrony torfowisk alkalicznych;
- ochrony jezior lobeliowych;
- ochrony ornitofauny.

W latach 2015-2016 planuje się rozpoczęcie i wykonanie planów ochrony dla niżej wymienionych obiektów:

- „Cisy nad Czerską Strugą” - rezerwat powołany został dla ochrony populacji cisa. W rezerwacie podejmowano dotąd działania ochrony czynnej niezbędne dla utrzymania populacji cisa w odpowiedniej kondycji tj. usuwanie podszytu zacieniającego młode osobniki cisa, cięcia pielęgnacyjne poprawiające warunki świetlne, przygotowanie stanowisk pod naturalne odnowienia cisa, czy zabezpieczenie płotem przed zgryzaniem

przez zwierzynę. W celu zapewnienia długotrwałego zabezpieczenia przedmiotu ochrony potrzebne są jednak kompleksowe działania i stworzenie spójnego, programu ochrony;

- Torfowiska alkaliczne (mechowiska) - Jeziro Male Długie, na którym, po wykonaniu planu, podjęte zostaną działania ochronne w ramach projektu „Ochrona torfowisk alkalicznych w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej” współfinansowanego ze środków LIFE+ i NFOŚiGW i realizowanego w partnerstwie przez Klub Przyrodników i RDOŚ w Gdańsku. Obiekt ten został wytypowany w wyniku inwentaryzacji torfowisk alkalicznych w Polsce wykonanej przez Klub Przyrodników. Wyróżnia się on występowaniem niewielkich populacji (kilka, kilkanaście os.) *Saxifraga hirculus* oraz *Liparis Loeseli*. Jest to obszar o znaczeniu regionalnym i krajowym;
- Rezerwat przyrody „Jeziro Bardze Male” i „Jeziro Male i Duże Sitno”.
Dla większości rezerwatów przyrody obejmujących ochroną jeziora lobeliowe zostały zlecone i wykonane plany ochrony. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska zamierza zlecić ich wykonanie dla wszystkich jezior lobeliowych podlegających ochronie rezerwatowej w województwie. Ekosystemy te są szczególnie narażone na antropopresję, a wszelkie negatywne działania (zmiana odczynu, eutrofizacja) mogą wpłynąć na te szczególnie wrażliwe ekosystemy i nieodwracalnie zmienić ich charakter. Dlatego też niezbędne jest posiadanie aktualnych informacji o stanie tych obiektów oraz takie określenie sposobów ochrony, aby nie dopuścić do pogorszenia ich stanu lub ich utraty;
- Rezerwat przyrody „Jeziro Udzierz”. Jezioro znajduje się w granicach obszaru Natura 2000 Krzewiny PLH040022. Obszar ten obejmuje także 2 rezerваты znajdujące się w województwie kujawsko-pomorskim dla których w roku 2000 zostały sporządzone plany ochrony. Jezioro Udzierz jest siedliskiem przyrodniczym (kod 3150 - Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*). Zbiornik wodny jest silnie zarastający, zamulony, wypłycony o głębokości 1-1,5 m, otoczony terenami bagiennymi z dominacją pałki szerokolistnej. Dostępność do jeziora jest bardzo utrudniona ze względu na silne zabagnienie. Z uwagi na postępujące wypływanie niezbędne jest zbadanie aktualnego stanu zbiorowisk roślinnych oraz zróżnicowania ornitofauny – elementów dla których powołano rezerwat przyrody, a także opracowanie działań zmierzających do ich właściwej ochrony. Konieczne jest przy tym ustalenie właściwego sposobu gospodarowania terenem poza rezerwatem i ustalenie zasad gospodarki ściekowej;

- Ekspertyza do projektów planów ochrony – w ramach zleconych do tej pory przez organ planów ochrony w uzasadnionych przypadkach istnieje konieczność wykonania dodatkowych analiz dotyczących m.in. strategii ochrony przyjętej przez autorów planów oraz zasadności prowadzenia niektórych z zaplanowanych działań. W tym celu należy pozyskać opinię eksperta zajmującego się daną tematyką z odpowiednim doświadczeniem i znajomością terenu którego dotyczy dokumentacja, a także z wiedzą niezbędną do właściwej oceny zapisów planu ochrony.

Zadanie pn. „Przygotowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody” musi być realizowane w cyklu dwuletnim, z następujących powodów:

- 1) badania naukowe wykonywane w ramach planów ochrony dla niektórych rezerwatów wykraczają poza okres jednego roku kalendarzowego, np. dla torfowisk lub jezior obejmują one rok hydrologiczny, czyli okres od października do października; badania ornitologiczne często obejmują okres wędrówek jesiennych i wiosennych, zimowania oraz okres rozrodczy i dopiero po zebraniu całości materiałów można przystąpić do formułowania wniosków i redagowania planu;
- 2) zakończenie zadania nie kończy się na oddaniu projektu planu przez wykonawców; często plany wymagają uzupełnień i poprawek, co znacznie wydłuża termin zakończenia zadania;
- 3) plany ochrony muszą być opiniowane i uzgadniane z różnymi podmiotami (zarządcy i właściciele terenu, rady gmin, Regionalna Rada Ochrony Przyrody i inni) i dopiero po uzyskaniu wszystkich opinii zadanie może być zakończone.

2. Przygotowanie planów zadań ochronnych i planów ochrony dla obszarów Natura 2000

Obowiązek sporządzenia projektu planu zadań ochronnych (PZO) dla obszarów Natura 2000 wynika z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (*t.j. Dz. U. z 2013 poz. 627 ze zm.*). Projekt ten sporządza sprawujący nadzór nad obszarami Natura 2000 w terminie 6 lat od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków (OSO) lub zatwierdzenia jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW). Dla większości obszarów Natura 2000 w województwie pomorskim sprawującym nadzór nad jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku. Aktualnie na terenie województwa istnieje 117 obszarów Natura 2000, z czego dla 62 obszarów zaplanowano

przygotowanie planów zadań ochronnych lub planów ochrony (do obszarów częściowo położonych na obszarze morskim) z różnych źródeł finansowania do końca 2014r.

Plan zadań ochronnych zawiera opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 34, poz. 186 z późn. zm.) projekt PZO zawiera ocenę stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, stanowiących przedmiot ochrony w granicach obszarów Natura 2000. Identyfikuje istniejące i potencjalne zagrożenia dla zachowania właściwego stanu ich ochrony. Diagnoza ta stanowi podstawę określenia celu działań ochronnych wyznaczonych na okres obowiązywania PZO, t.j. na okres 10 lat. Projekt PZO określa także niezbędne działania ochronne dotyczące ochrony czynnej, monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz realizacji celów działań ochronnych. Wskazuje też na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony. Projekt PZO zawiera wskazania do zmian w istniejących dokumentach planistycznych (studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej), dotyczących eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. W PZO może być także wskazana konieczność sporządzenia planu ochrony dla części lub całości obszaru Natura 2000.

W ramach dofinansowania w 2015r. zaplanowano przygotowanie PZO dla *Pływające Wyspy pod Rekowem PLH220022*, *Bagna Izbickie PLH220001*. W roku 2016r. zaplanowano wykonanie *Huta Dolna PLH220089* *Nowa Sikorska Huta PLH220090* *Pomlewo PLH220092* *Stary Bukowiec PLH220082* *Zielenina PLH220065* *Lubieszynek PLH220074* *Wielki Klincz PLH220083* *Guzy PLH220068* *Prokowo PLH220080* *Jezioro Dymno PLH220069*. Jednym z głównych przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000 dla których zaplanowano wykonanie PZO w 2016r. jest strzebla błotna (*Eupallasella perenurus*). Wykonanie planów zadań ochronnych dla tych obszarów daje możliwość

kompleksowej zaplanowanie działań związanych z ochroną tego gatunku w obszarach Natura 2000 w województwie pomorskim.

3. Ocena efektów podejmowanych działań ochronnych i stanu zachowania przedmiotów ochrony.

Działania ochrony czynnej w rezerwach przyrody są wykonywane na podstawie planów ochrony obejmujących okres 20 lat lub też w przypadku ich braku na podstawie zadań ochronnych sporządzanych na maksymalny okres 5-ciu lat. W obszarach Natura 2000 realizowane są w oparciu o plany zadań ochronnych (PZO) tworzone na okres 10 lat. Ze względu na długi okres obowiązywania ww. planów, niezbędne jest przeprowadzenie oceny skutków podejmowanych prac oraz stanu zachowania przedmiotów ochrony obszaru chronionego. Przeprowadzone w rezerwach kontrole wykazały także konieczność podjęcia działań ochronnych, które można zaplanować dopiero po zleceniu oceny efektów dotąd podejmowanych czynności. Pozwoli to na potwierdzenie poprawności obranej strategii ochronnej lub, w przypadku gdy efekty będą niezadawalające lub negatywne, korektę przeprowadzanych dotychczas prac. Ocena jest niezwykle istotnym elementem koncepcji ochrony rezerwatu, jak i obszaru Natura 2000, gdyż dotyczy zwykle terenów o wybitnych, czy wręcz unikatowych walorach przyrodniczych, których zachowanie w skali województwa lub kraju często zależy od efektów podejmowanych działań ochronnych. Oprócz efektów podejmowanych działań oceniany będzie również stan zachowania przedmiotów ochrony rezerwatów i obszarów Natura 2000.

Do oceny wytypowano rezerwat *Grodzisko Borzytuchom* (posiadający plan ochrony). Analizie podlegać będzie ocena stanu zachowania przedmiotu ochrony – kwaśnej buczyny niżowej i torfowiska przejściowego oraz określenie zakresu zabiegów mających przyczynić się do zwarte drzewostany bukowe.

Oprócz ww. działań planuje się wykonać monitoring hydrologiczny (zakupienie i instalacja urządzeń do pomiaru poziomu wód gruntowych) w rezerwach przyrody „Białogóra” i „Pużycie Łęgi”. Planowany w rezerwacie przyrody „Białogóra” monitoring wynika z zapisów zawartych w projekcie planu ochrony. Niezbędne jest założenie systemu monitorującego wieloletnią dynamikę wód gruntowych, jako podstawowego czynnika

wpływającego na zróżnicowanie i stan zachowania najważniejszych siedlisk przyrodniczych w rezerwacie. Natomiast w rezerwacie „Pużyckie Łęgi” zachodzi konieczność rozpoznania warunków hydrologicznych wpływających na kształtowanie się i dynamikę układów ekologicznych łąg olszowych i źródlisk, a także na ich wpływ na zmiennowilgotne łąki, zbiorowiska wielkoturzycowe i szuwarowe. Dla tego obiektu zlecony będzie plan ochrony, realizowany w latach 2014-15, a prowadzony w tym czasie monitoring przyczyni się do skuteczniejszego zaplanowania zabiegów ochronnych.

Dla obszarów objętych siecią Natura 2000, a także rezerwatów położonych w obrębie tych obszarów, monitoring stanu przedmiotów ochrony oraz realizacji celów działań ochronnych, jest obowiązkiem ustawowym, wskazanym w art. 28 ust. 10 pkt 4b ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 151 poz. 1220 ze zm.).

W ramach projektu:

Hopowo PLH220010

- monitoring i ustalenie dynamiki stanu populacji strzebli błotnej w obszarze Natura 2000 **Hopowo PLH220010**. Zadanie ma na celu wykrycie ewentualnych zmian kierunkowych poprzez monitoring stanu ochrony z wykorzystaniem metody pułapkowej. Działanie to wynika z ustaleń PZO dla obszaru (Zarządzenie nr 18/2012 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 1 sierpnia 2012r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Hopowo PLH220010- Dz. Urz. Woj. Pom. z 2012r. poz. 3433).

Biała PLH 220016

- przeprowadzenie prac badawczych w poszukiwaniu nowych stanowisk gatunku *bezlist okrywowy* (kod 1386) na terenie obszaru Natura 2000 Biała PLH 220016. Działanie to wynika z ustaleń PZO dla obszaru (Zarządzenie nr 27/2012 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 21 stycznia 2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Biała PLH220016 - Dz. Urz. Woj. Pom. z 2013r. poz. 457 ze zm.).

Górkowski Las PLH 220045

- automatyczna rejestracja poziomu wody (montaż diverów) w wydzieleniach leśnych nr 252g,

- monitoring stanu ochrony siedliska 91D0 bory i lasy bagienne (konieczny przed wykonaniem przegród).

Monitoring prowadzony będzie na całym obszarze Natura 2000 PLH 220045 Zgodnie z metodyką Głównego Inspektora Ochrony Środowiska . Zadanie ma na celu monitorowanie poziomu wód gruntowych których zwierciadło podtrzymuje wody opadowe, co pośrednio ma wpływ na inne wskaźniki składające się na ocenę stanu zachowania siedliska 91D0, dlatego

też należy jednocześnie prowadzić monitoring stanu ochrony siedliska. Działanie te wynikają z ustaleń PZO dla ww. obszaru (Zarządzenie nr 19/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 27 maja 2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Górkowski Las PLH220045 - Dz. Urz. Woj. Pom. z 2013r. poz. 2494).

Orle PLH 220019

- rejestracja poziomu wody w torfowisku poprzez montaż 3 diverów zlokalizowane w obrębie stanowisk monitoringowych wskazanych w dokumentacji PZO,
- monitoring stanu ochrony siedliska przyrodniczego o kodzie 7230 (górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak turzycowisk i mechowisk).

Monitoring stanu ochrony siedliska powinien być dokonywany w oparciu o stanowiska 1-3 na podstawie dokumentacji PZO oraz zgonie z przyjętą w PZO metodyką oceny siedliska 7230. Monitoring warunków poprzez 3 automatyczne rejestratory pozwoli na ocenę warunków hydrologicznych siedliska oraz zachodzących w nich zmian. Monitoring hydrologiczny ma na celu ocenę stabilności poziomu wody oraz wyznaczenie jego średniego poziomu. Działanie te wynikają z ustaleń PZO dla ww. obszaru (Zarządzenie nr 34/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 19 września 2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Orle PLH 220019 - Dz. Urz. Woj. Pom. z 2013r. poz. 3405).

Miasteczkie Jeziora Lobeliowe PLH 220041

- monitoring uwodnienie siedliska(91D0) ocena występowania gatunków dominujące, występowanie mchów torfowców, stan ochrony - zadanie oceniające efekt realizacji zdania związane z zasypaniem rowów,
- Opracowanie wytycznych przywrócenia naturalnej struktury ichtiofauny w Jeziorze Skąpym: określenie stanu populacji obcych gatunków ryb i ustalenia zasad usunięcia ich z jeziora; wytyczne powinny zostać opracowane przez ichtiologa na podstawie odłowów kontrolnych,

- Analiza i weryfikacja danych dotyczących siedliska przyrodniczego (3150) w obszarze oraz ewentualna zmiana SDF (w tym ew. usunięcie siedliska z katalogu przedmiotów ochrony) oraz uzupełnienie stanu wiedzy umożliwiające określenie i ewentualną aktualizację stopnia reprezentatywności siedliska przyrodniczego (3150) w obszarze. Cały Obszar Natura 2000.

- uzupełnienie stanu wiedzy umożliwiające w przyszłości renaturyzację stosunków wodnych obszaru w celu poprawienia stanu ochrony siedlisk jeziornych i torfowiskowych (7140):

- a) pełne rozpoznanie zasobów siedlisk torfowiskowych oraz borów i lasów bagiennych,
- b) badania hydrologiczne sieci wodnej obszaru,
- c) wykonanie wstępnego projektu przebudowy sieci melioracyjnej (w kilku wariantach) wraz z oceną oddziaływania na tereny leśne,
- d) uzgodnienie z LP oraz właścicielami gruntów prywatnych projektu zakresu prac.

Działanie te wynikają z ustaleń PZO dla ww. obszaru (Zarządzenie nr 45 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 6 grudnia 2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Miasteczkie Jeziora Lobeliowe 220041 - Dz. Urz. Woj. Pom. z 2013r. poz. 4713).

4. Wsparcie czynnych zabiegów ochrony przyrody w granicach ostoi Natura 2000 oraz rezerwatach przyrody w województwie pomorskim.

W ramach zadania planowane jest wykonanie szeregu zadań ochrony czynnej dotyczących w szczególności ekosystemów najbardziej wrażliwych na antropopresję i zagrożonych,

tj. torfowisk wysokich i innych terenów bagiennych. Działania ochronne prowadzone będą także w innych ekosystemach, dla zachowania rzadkich i cennych gatunków roślin, siedlisk przyrodniczych.

Potrzeba prowadzenia ochrony czynnej na torfowiskach wynika najczęściej z ich wcześniejszego użytkowania, w szczególności osuszania złoża torfowego oraz nasadzeń drzew lub dopuszczenia do spontanicznej ekspansji gatunków drzewiastych na przesuszone torfowiska. Torfowiska wysokie typu bałtyckiego skupiają się w północnej części kraju; głównie w woj. pomorskim i zachodniopomorskim. Najlepiej zachowane z nich były objęte kilkoma ogólnopolskimi programami ochronnymi realizowanymi głównie przez Klub

Przyrodników. W ramach tych projektów zrealizowano szereg działań ochronnych, np. dotyczących blokowania odpływów wód powierzchniowych oraz eliminacji drzew zarastających powierzchnie niegdyś otwartych torfowisk.

Zaplanowane działania ochronne na kilku obiektach (*Bagna Izbickie, Zaleskie Bagna, Długosz Królewski w Wierzchucinie*) będą służyły utrwaleniu efektów wcześniej przeprowadzonych zabiegów (*Bagna Izbickie*), w szczególności usuwaniu odrośli gatunków inwazyjnych (brzoza). Kontynuacja działań jest konieczna, gdyż odrastająca brzoza znacznie pogarsza warunki wodne na torfowiskach (ewapotranspiracja), zacięcia światłoządne gatunki torfowiskowe, a tym samym niweczy efekt dotychczas wykonanych prac. Usuwanie nalotów drzew zaplanowano także w rezerwacie „*Zaleskie Bagna*”. Zakres prac został wskazany w wykonanym projekcie planu ochrony rezerwatu. W rezerwacie przyrody „*Długosz Królewski w Wierzchucinie*” zakres prac zostanie ustalony po uprzednio wykonanej ocenie podejmowanych działań ochronnych i stanu zachowania przedmiotów ochrony.

W ramach czynnej ochrony planuje się także wykonać wapnowanie w rezerwacie przyrody „*Długosz Królewski w Łęczynie*”. Zlecona w 2012 ocena stanu zachowania wskazała iż na siedlisku długosza królewskiego – głównego przedmiotu ochrony, odczyn wody i torfu jest zbyt kwaśny i najodpowiedniejszym sposobem przywrócenia optymalnego pH (ok. 6) jest wapnowanie kredą jeziorną w miejscach dopływu wody do torfowisk.

W rezerwacie przyrody „*Białogóra*” zaplanowano usuwanie drzew i krzewów z zagłębień międzywydmowych – siedliska przyrodniczego 2190. Działania te zaplanowano w oparciu o zapisy zawarte w projekcie planu ochrony. Na siedlisku tym następuje sukcesja roślinności krzewiastej i drzewiastej oraz ustępowanie światłolubnych gatunków i zbiorowisk roślinnych.

W rezerwacie przyrody „*Karwickie Źródlika*”, w którym ochronie podlega obszar źródliskowy wraz z otaczającym lasem i charakterystycznymi, rzadkimi gatunkami roślin niezbędne jest utrzymanie prawidłowego poziomu wód. W ramach działań wspierających ochronę czynną w oparciu o przeprowadzoną kontrolę zaplanowano spowolnienie odpływu wód z rezerwatu poprzez montaż deski na istniejącym przepuście.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku w ramach działań ochronnych w rezerwach przyrody „*Białogóra*” i „*Ostrów Trzebielski*” zamierza przeprowadzić działania niezbędne do utrzymania odpowiedniego poziomu wód poprzez zatamowanie odpływu wody. Działanie to wykonać można poprzez przytamowania w formie zastawek.

Pierwszym etapem jest wykonanie dokumentacji projektowej oraz pozyskanie zezwoleń, decyzji, w tym uzyskanie pozwolenia na budowę. W oparciu o zleconą dokumentację możliwe będzie podniesienie poziomu wód i uzyskanie warunków optymalnych dla siedlisk chronionych w rezerwatach.

W dwóch z rezerwatów w woj. pomorskim chroniącym murawy kserotermiczne (*Kwidzińskie Ostnice, Biała Góra*), planowane jest wprowadzenie i kontynuacja wypasu owiec i kóz – zgodnie z zasadami ochrony półnaturalnych muraw.

W celu przywrócenia właściwego stanu muraw niezbędne jest wprowadzenie do rezerwatów wypasu owiec i kóz w celu selektywnego zgryzania niepożądanych gatunków traw. Zwierzęta te poza ograniczaniem biomasy w naturalny sposób wzruszają racicami podłoże, co jest bardzo pożądane oraz wprowadzają do obiegu materię z odchodów. Odkładający się corocznie pod murawami wojłok skutecznie uniemożliwia instalację i uruchomienie banku diaspor, ich kiełkowanie i rozwój siewek gatunków ciepłolubnych.

Zlecona przez RDOŚ w 2013 roku ocena stanu... rezerwatu „*Biała Góra*”, jak i projekt planu ochrony dla rezerwatu „*Kwidzińskie Ostnice*” wskazały, że samo koszenie jest zabiegiem niewystarczającym i musi być wsparte wypasem. Ma ono dodatkową przewagę nad pokosem w miejscu, gdzie konieczna jest ingerencja w nagromadzony wojłok.

Przed wprowadzeniem owiec i kóz do rezerwatów należy stworzyć odpowiednie warunki, tj. podział kwater do wypasu, zaopatrzenie w wodę, zabezpieczenie terenu pastuchem elektrycznym, montaż wiaty mającej chronić zwierzęta przed szkodliwymi warunkami atmosferycznymi, czy też organizacja transportu zwierząt do gospodarstwa, czy zapewnienie bazy noclegowej dla opiekuna stada.

W ramach zadania planowane jest wykonanie szeregu zadań ochrony czynnej dotyczących w szczególności ekosystemów najbardziej wrażliwych na antropopresję i zagrożonych, tj. torfowisk wysokich i innych terenów bagiennych. Działania ochronne prowadzone będą także w innych ekosystemach, dla zachowania rzadkich i cennych gatunków roślin, siedlisk przyrodniczych oraz zmniejszenie uciążliwości i wywieranej presji na ekosystemy leśne i wodne przez gatunek konfliktowy – kormorana.

W jednym z trzech rezerwatów w woj. pomorskim chroniącym murawy kserotermiczne (*Miłachowo*), planowana jest kontynuacja działań zapoczątkowanych w 2011 r. i realizowana

w 2012 r. przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Gdańsku, polegających na eliminacji zarośli tarniny z płatów całkowicie pokrytych krzewami oraz odrośli tarniny z powierzchni, z której już została usunięta (1 ha). Działania będą poddane ocenie efektywności; w przypadku pozytywnych rezultatów w następnych latach zostanie tam wprowadzony wypas owiec lub kóz – zgodnie z zasadami ochrony półnaturalnych muraw.

Rezerwat *Ustronie* chroni „fragment lasu mieszanego o charakterze naturalnym z objętym ochroną ścisłą jarzębem brekinia (Sorbus torminalis)”. Brekinia w przeszłości występowała stosunkowo licznie w lasach grądowych razem z dębem, grabem i lipą. Wycinana była dla dekoracyjnego drewna używanego w meblarstwie i tokarstwie. W ostatnich dwóch stuleciach dużo drzew zostało wyciętych przy okazji zakładania zrębów zupełnych i zastępowania lasów liściastych monokulturami sosnowymi. W tych trudnych warunkach brekinia przetrwała tylko dzięki dużej sile witalnej, przejawiającej się w możliwości rozmnażania za pomocą odrośli korzeniowych.

Brekinia jest gatunkiem światłolubnym, nie znoszącym pełnego zacinienia. Odpowiednie warunki świetlne są niezbędne do kwitnienia i owocowania oraz przetrwania siewek, a więc sukcesu reprodukcyjnego. Brekinia rozmnaża się przede wszystkim generatywnie z nasion, choć rozmnażanie wegetatywne przez odrosty korzeniowe jest też powszechne w naturalnych populacjach. Zarówno siewki, jak i odrosty korzeniowe są chętnie zgryzane przez jeleniowate. *Sorbus torminalis* jest gatunkiem, który w zbiorowiskach leśnych słabo sobie radzi z konkurencją z innymi gatunkami drzewiastymi.

W rezerwacie *Ustronie* dominuje różnowiekowy i wielogatunkowy drzewostan z okazałymi osobnikami starych sosen, dębów, buków, grabów, osik, olszy, świerków oraz brzoź. W podszyciu dominują podrosty buka i graba, często o znacznym zwarciu. Brak zabiegów (prześwietlających) sprawił, że powstał drzewostan o składzie gatunkowym zbliżonym do naturalnego z gatunkami charakterystycznymi dla siedlisk borowych i grądowych – wypierających brzęka.

Na dzień dzisiejszy na terenie rezerwatu, w części zachodniej rośnie jeden dorodny egzemplarz brekinii oraz 4 kolejne przy granicy NW. W obszarze całego rezerwatu występują naturalne odnowienia, w postaci siewek i nalotów, jednak są one zagłuszane przez gatunki bardziej ekspansywne, jakimi są buk i grab. W związku z tym, dla zachowania lokalnej populacji tego gatunku, zabiegi ochronne powinny koncentrować się przede wszystkim na przesiewianiu drzewostanów z udziałem jarzębu (eliminacji części ekspansywnych

podrostów grabowo-bukowych) dla zapewnienia odpowiedniego doświetlenia, a tym samym dobrego wzrostu oraz obfitego kwitnienia i owocowania.

W ramach zadania planowane jest wykonanie szeregu zadań ochrony czynnej związanych z ochroną rzadkich i cennych gatunków roślin, siedlisk przyrodniczych, oraz zmniejszenie uciążliwości i wywieranej presji na ekosystemy leśne i wodne przez gatunek konfliktowy – kormorana.

Działania ochronne planowane w rezerwach przyrody dotyczą głównie ekosystemów szczególnie zagrożonych: torfowisk oraz muraw kserotermicznych. Potrzeba prowadzenia ochrony czynnej na torfowiskach wynika z ich wcześniejszego użytkowania, w szczególności osuszania złoża torfowego oraz nasadzeń drzew lub dopuszczenia do spontanicznej ekspansji gatunków drzewiastych na przesuszone torfowiska a także zaniechania tradycyjnego ekstensywnego użytkowania rolniczego. Ponadto planowane prace mają ograniczyć niekorzystne zmiany powodowane zarówno przez czynniki naturalne jak i wywołane antropopresją, które wpływają na przedmiot ochrony rezerwatów przyrody jak i chronionych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych. W ramach działań planuje się wykonanie zabiegów czynnej ochrony polegających na koszeniu najcenniejszych siedlisk i innych zabiegów wpływających na utrzymanie właściwego stanu ochrony w tym ograniczeniu antropopresji oraz zabezpieczeniu przeciwpożarowym.

Wymienione działania dotyczą następujących rezerwatów przyrody: Bocheńskie Błoto, Cisy nad Czerską Strugą, Cęgi Małe, Bielawa, Słone Łąki, Jezioro Modła, Ostrów Trzebielski, Ustronie.

Planowane zadanie związane ze zmniejszeniem uciążliwości kolonii kormorana wykonywane będzie w koloniach na terenie Kątów Rybackich oraz nad jez. Somińskim. Położenie kolonii w pobliżu dużych i zasobnych w ryby zbiorników wodnych stwarza ptakom dogodne warunki do wychowywania potomstwa. Dodatkowym czynnikiem sprzyjającym ich występowaniu jest dostępność odpowiednich miejsc do zakładania gniazd, czyli starych drzewostanów.

Obserwowany w całej Europie wzrost liczebności kormorana skutkowało tym, że gatunek ten został wydobyty z zagrożenia, a kolonia w Kątach Rybackich stała się największą i najdynamiczniej rozwijającą na terenie kraju i jedną z większych w Europie. Zmienił się także status prawny gatunku: z objętego ochroną ścisłą na chroniony częściowo. Zmiana ta dopuszcza w szczególnych przypadkach m.in. wykonanie czynności zmierzających do ograniczenia liczebności populacji omawianego gatunku. Czynności te jednak muszą być

odpowiednio uzasadnione, zaplanowane i kontrolowane. W przypadku przedkładanego wniosku wszystkie te warunki zostały spełnione. W miarę wzrostu populacji lęgowej kormorana w Kątach Rybackich i zajmowania przez ptaki następnych fragmentów lasu w roku 2000 powierzchnia rezerwatu została znacznie powiększona. Obecnie kolonia nie stanowi zwartej formacji i składa się z kilku fragmentów oddzielonych młodszymi drzewostanami. Wykracza również poza granice rezerwatu i jego otuliny, zbliżając się do ośrodków wczasowych w Sztutowie.

Celem planowanych prac jest powstrzymanie ekspansji kolonii. Gniazdujące kormorany uszkadzają drzewostany, w których bytują. Lasy na Mierzei Wiślanej są lasami glebochronnymi, więc powstrzymanie rozrostu kolonii stało się koniecznością.

Metoda powstrzymująca kormorany od wyprowadzania lęgów w wyznaczonym do projektu fragmencie i w dłuższej perspektywie czasowej prowokująca ptaki do opuszczenia go, powinna wprowadzać jak najmniejsze zmiany w ekosystemie. Wskazaniem byłoby także, aby przy niskim sukcesie, angażowała czasowo ptaki przy założonych gniazdach, powstrzymując je tym samym od zajmowania nowych drzewostanów. Powinna być także humanitarna. Metodami odpowiadającymi tym wymaganiom są: spryskiwanie lęgów za pomocą środka zatykającego pory w skorupkach jaj i zamiana jaj w gniazdach na atrapy np. pomalowane na biało jaja kurze. Zmniejszają one skuteczność lęgów, przez co ptaki w następnych sezonach opuszczają niedogodne miejsce. Spryskiwanie zniesień środkiem zatykającym pory powoduje, że ptaki wysiadują jaja z obumarłymi zarodkami, nie porzucają lęgów i nie zakładają gniazd w innych miejscach. Cel stosowania atrap jest identyczny. Z niezależnych kurzych jaj, z dodatkowo zamkniętymi farbą porami w skorupkach nie ma szans uzyskania przychówku. Jednocześnie jak wykazały doświadczenia z lat 2005-2013 większość ptaków podczas trwania eksperymentu nie opuszcza założonych gniazd. Spełnienie tego warunku jest bardzo ważne i pozwala uniknąć dalszego rozdrobnienia kolonii oraz uszkodzeń drzewostanu. Założeniem projektu jest ograniczenie produkcji młodych i niedopuszczenie do opuszczania gniazd przez ptaki podczas realizacji prac. Sukces lęgowy przy zastosowaniu wymienionych metod jest bardzo niski, co może w dłuższej perspektywie czasowej skutecznie zniechęcić ptaki do zakładania gniazd w tym miejscu w następnych sezonach. W przypadku kolonii w Kątach Rybackich istnieje duże prawdopodobieństwo, że uznane ono zostanie za nieatrakcyjne, a kormorany przeniosą się wówczas do już zasiedlonych drzewostanów. Potwierdzeniem tych przypuszczeń są obserwacje z sezonów lęgowych 2006-2013 wskazujące wyraźny spadek liczby gniazd w miejscu realizacji

projektu. Trudno jednak jest określić czy tendencja ta jest trwała. Wykazać to może kontynuacja prac w przyszłych sezonach.

Zastosowanie w kolonii w Kątach Rybackich kombinacji zamiany jaj na atrapy i pokrywania zniesień środkiem zatykającym pory, jako sposobu na ograniczenie liczebności kormorana, było pierwszym tego typu przypadkiem na terenie Polski. Podczas realizacji pierwszej części projektu w 2005 i 2006 roku dostosowano obie metody do warunków prac na wysokości. Sprawdzono i wykazano również ich wysoką skuteczność, potwierdzając przypuszczenia, że są one odpowiednie do kontroli tempa rozrodu w wybranych fragmentach. Uzyskane wyniki bardzo uprawdopodobniają szanse powodzenia głównego celu projektu tj. zniechęcenia kormoranów do rozbudowy kolonii w kierunkach zachodnim i wschodnim. Jednak ze względu na możliwość uzyskania trwałych efektów dopiero po kilku sezonach, wnioskujemy o powtórzenie prac w 2015 r. Dzięki temu możliwe będzie utrwalenie uzyskanych tendencji oraz zebranie pełniejszych danych i formułowanie trafniejszych wniosków

o stosowanych metodach. Ponadto zebrane dane przyczynią się do pełniejszego zrozumienia biologii kormorana służąc nauce i edukacji. Dodatkowymi skutkami wynikającymi z kontynuacji prac będzie wzrost świadomości mieszkańców Mierzei Wiślanej i wykazanie, że organizacje odpowiedzialne za ochronę przyrody podejmują próby rozwiązania problemów wynikających z obecności na terenie parku gatunku konfliktowego, jakim jest kormoran.

Kolonia w miejscu planowanych prac wykracza już poza granice otuliny rezerwatu. Do realizacji zadania w 2015 r. planujemy ilość około 150 - 200 drzew w tym około 30 nad jez. Somińskim. Dokładna liczba powstałych gniazd nie jest w tym momencie możliwa do określenia i zależeć będzie od preferencji ptaków, dlatego jako najłatwiej przewidywalny czynnik do obliczeń kosztów przyjęto liczbę drzew.

Prace wykonywane będą tylko poza rezerwatem i jego otuliną przez wyspecjalizowane firmy pod nadzorem pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku. Fragment, w którym prowadzone mają być prace, od pozostałych części oddziela droga. Sprawia to, że jest on łatwy do wyróżnienia i prowadzenia obserwacji. Ilość drzew i gniazd proponowanych do objęcia programem wydaje się być odpowiednia by wyniki prac były miarodajne. Ze względu na możliwość przepłoszenia ptaków podczas prac wysokościowych, wykonane będą one w kilku turach, w taki sposób by czas jednorazowego przebywania w kolonii skrócić do niezbędnego minimum.

Wykorzystanie oleju spożywczego jako środka zatykającego skorupki jaj, gwarantuje, że podczas realizacji projektu do środowiska nie przedostaną się żadne szkodliwe substancje.

Pokrywanie jaj olejem odbywać się będzie z użyciem opryskiwacza plecakowego z dołączoną teleskopową lancą długości do 5 metrów. Pierwszą turę oprysków planujemy na koniec drugiego tygodnia od momentu zniesienia jaj przez pierwsze ptaki przybyłe na teren planowanych prac. Kormorany do kolonii przybywają etapami i gniazda na drzewach zajętych po dokonaniu pierwszego zabiegu, opryskane będą w terminie późniejszym. Pokrywanie zniesień środkiem zatykającym pory wykonywane będzie jednorazowo. Każdorazowo w kilka dni po zabiegu pracownicy RDOŚ w Gdańsku kontrolować będą omawiany fragment w celu sprawdzenia czy, ptaki nie opuściły gniazd. Podczas prac wykonywana będzie także dokumentacja fotograficzna. Drzewa wyznaczone do projektu, jak i pozostałe drzewa w kolonii oznaczane będą wstążkami i odpowiednimi opisami.

Ze względu na zakładane długofalowe efekty prac, planujemy kontynuować to zadanie i prowadzić monitoring również w latach następnych.

Kolejne zadanie obejmować będzie czynną ochronę stanowiska gatunku umieszczonego w załączniku II dyrektywy siedliskowej *Saxifraga hirculus* w miejscowości Przytarnia w granicy obszaru Natura 2000 „Jeziora Wdzydzkie” PLH 220034. Stanowisko skalnicy torfowiskowej znajduje się na południowo-zachodnim brzegu jeziora Polgoszcz, około 1,5 km na północny wschód od miejscowości Przytarnia, gm. Karsin. W ramach prac planowane jest ręczne wykoszenie biomasy na powierzchni ok. 0,4 ha, usunięcie biomasy poza stanowisko, wysokość koszenia 10 cm. Planowane jest wykonanie jednokrotnego koszenia w sezonie wegetacyjnym.

Czynną ochroną planowane jest także objęcie stanowiska obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus* położonego w obrębie obszaru Natura 2000 Prokowo PLH220080. Wymieniony gatunek wpisany jest do II załącznika dyrektywy siedliskowej. W przypadku obuwika pospolitego stwierdzono w jego sąsiedztwie występowanie barszczu Sosnowskiego - gatunku obcego, którego rozwijająca się populacja może negatywnie wpływać na populację obuwika. Planowane działania związane z usuwaniem barszczu sosnowskiego zapewnić mają odpowiedni stan zachowania populacji obuwika cennego i chronionego gatunku storczyka.

Jak wynika z planu zadań ochronnych (PZO) dla obszaru „**Biała**” siedlisko przyrodnicze 9160 (grąd subatlantycki) znajduje się w złym stanie ochrony (U2), co jest związane przede wszystkim z brakiem martwego drewna i występowaniem gatunków obcych geograficznie i ekologicznie. Na terenie obszaru występuje 15,78 ha siedliska grądu, z czego na powierzchni 14,81 ha wskaźnik występowania ekspansywnych gatunków obcych określono na U2. Zaproponowano zatem na próbnej powierzchni 0,41 ha (biochora nr 30) ręczne

usuwanie niecierpka drobnokwiatowego (*Impatiens parviflora*) w celu poprawy stanu ochrony. Zaplanowano coroczne działania w tym zakresie przez okres 5 lat, a oszacowanie skuteczności działań pozwoli na ewentualne podjęcie takich działań na innych powierzchniach. Pierwsze działania wykonano w 2013r oraz zaplanowano jego powtórzenie w roku 2014r.

W ramach prac nad projektem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 **Orle PLH 220019** dokonano oceny stanu siedliska przyrodniczego 7230 (górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak turzycowisk i mechowisk). Ocena stanu zachowania siedliska w obszarze – U1 (niezadawalający) , co związane jest przede wszystkim z zaburzonymi warunkami wodnymi skutkującymi zmianami powierzchniowej warstwy torfowiska prowadząc do podniesienia trofii siedliska przesuszenia a w konsekwencji przyspieszenia ekspansji drzew i krzewów. Zaproponowano zatem ręczne usunięcie nalotów drzew i krzewów z wyniesieniem biomasy poza obszar torfowisk oraz jednorazowe wykoszenie przygotowawcze w terminie od 15 września do 30 września, z wyniesieniem biomasy poza obręb torfowiska.

W celu poprawienia warunków hydrologicznych zaplanowano budowę 10 - 15 zastawek drewniano – ziemnych na rowach ujmujących wody w północnej części torfowiska, o optymalnej wysokości piętrzenia wynoszącej 20-35 cm. Każda zastawka powinna składać się z 2 szczelnych ścianek drewnianych z wypełnieniem ziemnym pomiędzy nimi.

Sporządzona na potrzeby planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Miasteckie Jeziora Lobeliowe PLH 220041 ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin sławiących przedmiot ochrony w obszarze wykazał m.in. że: siedlisko przyrodnicze 3110 (jeziora lobeliowe) oraz elisma wodna (1831) znajdują się w niewłaściwym stanie zachowania (U1), siedlisko 91D0 bory i lasy bagienne oceniono na U2 tj. zły stan ochrony. Zaplanowano zatem wykonanie zadania polegającego na zamknięciu rowów melioracyjnych poprzez zasypanie rowów melioracyjnych i zamknięcie drenów . Działanie ma na celu polepszenie warunków hydrologicznych obszarze Natura 2000 a tym samym polepszenie stan siedlisk i gatunków.

Identyczne zadanie polegające na zamknięciu rowów melioracyjnych poprzez ich zasypanie zaplanowano w obszarze Natura 2000 Jeziora Lobeliowe koło Soszycy PLH 220039. Występujące w tym obszarze siedlisko 91D0 bory i lasy bagienne oceniono na U1

tj. niewłaściwy stan ochrony. Działanie ma na celu polepszenie warunków hydrologicznych siedliska.

5. Ochrona gatunkowa – ochrona czynna.

W ramach ochrony czynnej gatunków roślin, zaplanowano kontynuację zabiegów prowadzonych w sezonie 2014/15 - metaplantację osobników groszka wielkoprzylistkowego *Lathyrus pisiformis*. Gatunek ten występuje w Polsce na kilku stanowiskach, z których jedyne w województwie pomorskim – w rezerwacie „Opalenie”, zlokalizowane jest na skrajnym północno-zachodnim stanowisku. Populacja ta jest również uznawana za jedną z liczniejszych w Polsce. Groszek występuje wzdłuż południowej granicy rezerwatu, w znacznej części populacji tuż poza granicą rezerwatu – na styku z pasem drogowym drogi krajowej nr 90. Kondycja groszku jest dobra, jednak ulega on systematycznemu niszczeniu w trakcie niezbędnych prac służących utrzymaniu drogi. Planowany etap jest końcową fazą zabiegów przesadzenia osobników groszka rosnących w pasie drogowym do rezerwatu. Zabiegi metaplantacji będą wymagały odpowiedniego przygotowania siedliska, np. wykoszenia konkurencyjnej roślinności zielnej, eliminacji krzewów itp., a po przesadzeniu, jeżeli zajdzie taka potrzeba, również zapewnienia niezbędnych zabiegów pielęgnacyjnych, np. podlewania w razie wystąpienia suszy.

Inwentaryzacja występowania chronionych gatunków porostów w obrębie zadrzewień przydrożnych.

Aleje przydrożne stanowią cenne siedlisko wielu gatunków roślin, grzybów i zwierząt, często będących pod ochroną prawną. W ich skład wchodzi drzewa o znacznych rozmiarach, co wpływa korzystnie na zachowanie i utrzymanie różnorodności biologicznej. Szczególnie ważne pod względem przyrodniczym są aleje starych drzew, m.in. z powodu występowania dziupli i murszu. Drzewa takie stanowią siedlisko wielu gatunków ptaków, nietoperzy i owadów, czy grzybów.

Ponadto nieprzerwane szpalery drzew stanowią korytarze ekologiczne pomiędzy zadrzewieniami oraz większymi kompleksami leśnymi, które uległy dużej fragmentaryzacji. Stanowią też schronienie dla gatunków występujących na terenach otwartych i półotwartych.

W obrębie alei przydrożnych zachowały się stare drzewa liściaste, szczególnie cenne dla środowiska przyrodniczego.

Poza walorami przyrodniczymi, aleje przydrożne odgrywają ważną rolę w krajobrazie kulturowym. Pełniąc jednocześnie te obie funkcje stanowią one niezwykle cenne dziedzictwo kulturowe wartę ochrony i zachowania.

W obrębie zadrzewień przydrożnych występuje wiele gatunków porostów będących zarówno pod ochroną częściową – jak mąkla tarniowa *Evernia prunastri*, jak i ściśle – np. wszystkie gatunki odnożyc *Ramalina* sp. i przylepek *Melanelia* spp. Wiele ściśle chronionych gatunków porostów znajduje się na Czerwonej Liście Grzybów Polski – przykładowo brodaczka zwyczajna *Usnea filipendula*, wabnica kielichowata *Pleurosticta acetabulum* oraz odnożyca kępkowa *Ramalina fastigiata* i odnożyca jesionowa *Ramalina fraxinea*, które otrzymały kategorię EN tj. wymierające, co świadczy o tym, iż znajdują się one w sytuacji bardzo wysokiego ryzyka wymarcia w stanie dzikim na terenie Polski. W celu poznania stopnia zagrożenia porostów, należałoby zinwentaryzować ich aktualny stan na terenie województwa pomorskiego, gdyż wiedza na ten temat jest wciąż uboga. Mimo istniejących nielicznych publikacji, konieczne jest bardziej szczegółowe poznanie występowania i rozmieszczenia poszczególnych gatunków porostów w obrębie alei przydrożnych.

Ponadto stare zadrzewienia (głównie lipowe) stanowią nierzadko siedlisko pachnicy dębowej *Osmoderma eremita*, która zgodnie z załącznikiem nr 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska, z dnia 12 października 2011 r., w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z dnia 8 listopada 2011 r.), jest objęta ochroną ściśle, wymagającą ochrony czynnej. Pachnica dębowa jest gatunkiem o znaczeniu priorytetowym, wymienionym w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej nr 92/43/EWG, z dnia 21 maja 1992 roku, w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory. Zachowanie alei przydrożnych jest szczególnie ważne dla tego gatunku, gdyż jego możliwość migracji na nowe tereny jest niewielka. Zachowanie nieprzerwanych szpalerów wiekowych drzew dziuplastych pozwoli na utrzymanie wartościowych siedlisk dla tego owada.

Poważnym zagrożeniem dla alei przydrożnych jest bardzo duża presja objawiająca się chęcią intensywnej wycinki drzew, spowodowaną modernizacją dróg na terenie całego województwa pomorskiego. W chwili, gdy aleje te zostaną zinwentaryzowane, możliwe będzie ich zachowanie, przykładowo poprzez objęcie co cenniejszych fragmentów formami ochrony przyrody. W przypadku dużej presji, wskazującej jedynie na zastosowanie wycinki, również możliwe będzie przedstawienie gminom, w zamian całkowitej likwidacji alei,

zastosowania rozwiązań alternatywnych wobec planowanych inwestycji, przykładowo poprzez wybór innej trasy, ograniczenie wycinki do jednej strony alei lub zastosowanie odpowiednich zabiegów pielęgnacyjnych, w przypadku drzew, które zagrażają bezpieczeństwu ludzi i mienia.

Wobec powyższego, omawiane zadanie polegać będzie na zinwentaryzowaniu wybranych alei przydrożnych obecnych na terenie województwa pomorskiego, jako siedliska wielu gatunków roślin, grzybów oraz zwierząt. W projekcie zostanie wykorzystana wiedza i doświadczenie specjalistów, a w efekcie stworzone zostanie zestawienie ujmujące kompleksowo cenne dla regionu aleje. Zostanie określone rozmieszczenie i liczebność chronionych gatunków, głównie porostów i pachnicy dębowej.

Uzupełnienie siedlisk lęgowych płomykówki poprzez montaż skrzynek lęgowych.

Płomykówka jest jednym z 9 lęgowych gatunków sów występujących na terenie naszego kraju. Jest to gatunek sowy, który swój los związał z ludźmi. Bardzo często zamieszkuje poddasza i strychy budynków gospodarskich, ale szczególnie chętnie zasiedla wieże kościołów - gdyż one stwarzają swoiste bezpieczeństwo wyprowadzania lęgów oraz utrudniony dostęp dla człowieka.

Obecnie w całej Polsce zanotowano gwałtowne zmniejszanie się liczby tych sów, przyczyną jest remontowanie budynków i zamykanie otworów, którymi sowy dostawały się do wnętrza w/w obiektów.

Wiele źródeł informacji przypomina, że na większości wież kościelnych płomykówek już nie ma, spotykamy jedynie ich ślady bytowania lub martwe osobniki, które w wyniku zamknięcia wlotów zginęły z głodu. Płomykówka jest związana z obszarami bezleśnymi lub słabo zalesionymi, niezbędnym elementem jej arealu są osiedla ludzkie/ w budynkach zakłada gniazda / oraz obszary rolnicze, gdzie najczęściej poluje.

Przyrodnicy podjęli działania przeciwdziałające zanikowi stanowisk tego gatunku prowadząc program czynnej ochrony polegający na montowaniu budek lęgowych o odpowiedniej konstrukcji z otworem wlotowym do wnętrza wieży czy na poddasze aby płomykówki na powrót osiedliły się w obiektach sakralnych i innych budowlach.

Skrzynki lęgowe skutecznie przyczyniają się do przyrostu lęgowości płomykówek i pomagają uratować ten gatunek przed wyginięciem. Dodatkową zaletą skrzynek lęgowych

jest bezpieczeństwo złożonego lęgu przed wypadaniem z budki, co często występuje w przypadku lęgów usytuowanych na naturalnych elementach konstrukcyjnych budowli.

Jednocześnie właściwie ulokowana budka lęgowa chroni młode lęgi przed drapieżnikami – zwłaszcza kunami, które często penetrują zabudowania.

W ramach czynnej ochrony oraz zwiększenia sukcesu lęgowego płomykówki zamierzamy zakupić oraz zamontować w obiektach sakralnych, dawnych dworach, stajniach, oborach, stodołach i innych budynkach 35 budek lęgowych na terenie powiatów chojnickiego, człuchowskiego, bytowskiego i kościerskiego.

Ochrona rzadkich gatunków roślin poza obszarami Natura 2000 i rezerwatami przyrody.

Zabiegi czynnej ochrony w postaci wykonania koszenia wraz z usunięciem biomasy oraz usuwania nalotów drzew planowane są w obrębie torfowiska położonego w zatoce jeziora Borowego w obrębie którego znajdują się stanowiska lipiennika loesela *Liparis loeselii* – gatunku zagrożonego, wpisanego do załącznika II dyrektywy siedliskowej.

Monitoring stanowisk zwierząt chronionych objętych ochroną strefową na terenie województwa pomorskiego.

Zgodnie z art. 114 ust. 12 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (*Dz. U. z 2013 r., poz. 627 ze zmianami*) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska gromadzi dokumentację dotyczącą zasobów, tworów i składników przyrody, a w szczególności cennych ze względów naukowych stanowisk chronionych gatunków zwierząt.

Celem monitoringu jest poznanie rozmieszczenia stanowisk zwierząt chronionych oraz zabezpieczenie dziko występujących gatunków zwierząt oraz ich siedlisk, a w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, jak również zachowanie różnorodności gatunkowej.

Monitoring dotyczy miejsc lęgowych zwierząt objętych ochroną strefową ujętych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (*Dz. U. Nr 237, poz. 1419*), tj. bielik, bocian czarny, rybołów, kania czarna i ruda, orlik krzykliwy, puchacz, żółw błotny. Dla wymienionych gatunków, zgodnie z wyżej cytowanymi ustawami, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska ustala i likwiduje, w drodze decyzji administracyjnej, granice miejsc rozrodu i regularnego przebywania.

Zadaniem monitoringu zwierząt chronionych jest rejestracja najcenniejszych miejsc ich występowania. Inwentaryzowane zwierzęta to głównie gatunki skrajnie zagrożone, ginące i narażone na wyginięcie, występujące na nielicznych stanowiskach w Polsce. Wiele z nich znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt tj. np. bielik, orlik krzykliwy, puchacz, rybołów, czy żółw błotny.

Stale wzrastająca liczba miejsc zasiedlonych przez te zwierzęta skłania do prowadzenia corocznych kontroli miejsc ich potencjalnego występowania. Ochrona najcenniejszych siedlisk ptaków poprzez wprowadzenie stref ochronnych zabezpiecza miejsca ich gniazdowania poprzez ochronę starego drzewostanu wokół gniazda przed niekorzystnymi dla ptaków zmianami (strefa ochrony ścisłej) oraz zapewnia ptakom spokój i bezpieczeństwo w okresie lęgów (strefa ochrony częściowej).

Coroczny ich monitoring oraz poznanie nowych stanowisk zwierząt chronionych umożliwia odpowiednie działania w przypadku ich zagrożeń. Prace monitoringowe umożliwiają sukcesywną kontrolę miejsc występowania zwierząt chronionych i jednocześnie eliminują zagrożenia, które w przypadku gatunków strefowych mogą mieć decydujący wpływ na ich liczebność.

Pomoc doraźna dla gatunków zwierząt chronionych

Zabezpieczenie miejsc lęgowych bociana białego poprzez wykonanie i montaż konstrukcji pod gniazda bociana białego.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (*Dz. U. Nr 237, poz. 1419*), ochrona gatunków dziko występujących zwierząt polega m.in. na budowie sztucznych miejsc lęgowych, czy wspomaganie rozmnażania się gatunku na stanowiskach naturalnych.

W przypadku bociana białego, ochrona polega m.in. na zabezpieczeniu jego miejsc lęgowych. Opracowano szereg specjalnych konstrukcji metalowo – drewnianych, zamocowywanych na różnego rodzaju słupach linii elektroenergetycznych lub na budynkach mieszkalnych. Jednocześnie wykonanie platform podyktowane jest koniecznością podniesienia starych gniazd uwitych na słupach energetycznych i umiejscowienie ich na specjalnych platformach, które zmniejszają ryzyko bezpośredniego kontaktu ptaków z przewodami, a także umożliwiają prawidłowe działanie linii zapewniając eliminacje strat energetycznych w sposób niekolidujący z wymaganiami ochrony przyrody.

Montaż sztucznych platform umożliwia zachowanie zagrożonych stanowisk lęgowych w tych samych miejscach i w ten sposób zwiększa znacznie sukces lęgowy. Zgodnie z art. 52 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody dopuszcza się usuwanie gniazd do końca lutego z obiektów budowlanych, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa. Jednak ze względu na to, że bocian biały jest bardzo przywiązany do swojego miejsca lęgowego

i wykorzystuje to samo gniazdo przez kolejne lata po jego zlikwidowaniu należy ptakom bezwarunkowo zabezpieczyć nowe miejsce lęgowe. Powyższe wynika również z cyt. rozporządzenia Ministra Środowiska, w którym sposoby ochrony gatunków dziko występujących zwierząt polegają m.in. na budowie sztucznych miejsc lęgowych oraz wspomaganie rozmnażania się gatunku na stanowiskach naturalnych.

Pomoc finansowa dla Ośrodków Rehabilitacji Zwierząt

Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt jest tworzony z myślą o zwierzętach dzikich, które z przeróżnych przyczyn wymagają pomocy. Aktualnie ze względu na coraz mniej sprzyjające warunki środowiskowe zwierzęta dziko żyjące bardzo często wymagają od nas - ludzi najprzeróżniejszej pomocy.

W myśl art. 5 pkt 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ośrodek rehabilitacji zwierząt to miejsce, w którym jest prowadzone leczenie i rehabilitacja zwierząt dziko występujących, wymagających okresowej opieki człowieka w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego.

Na terenie województwa pomorskiego na podstawie decyzji Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska działa 5 ośrodków, które co roku pomagają dużej ilości zwierząt odzyskać sprawność i powrócić do środowiska naturalnego.

Jednak leczenie, rehabilitacja i ich utrzymanie w ośrodku wymaga dużych nakładów finansowych, a ośrodki borykają się często z brakiem funduszy na powyższe działania. Zgodnie z cytowaną ustawą o ochronie przyrody Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska może dofinansowywać z własnych środków budżetowych leczenie i rehabilitację zwierząt w ośrodkach.

Ze względu na bardzo ograniczone środki budżetowe wskazane jest poszukiwanie innych sposobów pozyskania funduszy dla osiągnięcia celu jakim jest **„przywrócenie do środowiska naturalnego dzikich chronionych zwierząt”**.

Minimalizacja szkód wyrządzanych przez bobry i wilki.

Zgodnie z art. 126 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i leśnych mogą współdziałać z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska, w zakresie sposobów zabezpieczania upraw i pól rolnych, lasów i zwierząt gospodarskich przed szkodami powodowanymi przez bobry i wilki. Współdziałanie, o którym mowa w ust. 4, może obejmować budowę i instalację urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom. Odpowiednie zabiegi i urządzenia pozwalają na całkowite i trwałe unikanie znaczących szkód wynikających z działalności bobrów i wilków.

W przypadku wilków zakładanie urządzeń typu pastuchy elektryczne, ogrodzenia elektryczne, czy fladry stanowi skuteczną ochronę zwierząt gospodarskich przed działalnością wilków.

W przypadku bobrów odpowiednie zabiegi i urządzenia są znacznie bardziej skuteczne i tańsze niż bezpośrednia walka z bobrami i próby niszczenia ich budowli. Wartościowe jest również to, że bobry pozostają na miejscu, wywierając często korzystny wpływ na środowisko. W dalszym ciągu zajmują miejsce potencjalnego osiedlenia się innych rodzin bobrów i w pewnym stopniu mamy je pod kontrolą.

Zalewanie lasów i użytków w wyniku budowy tam przez bobry jest częstym problemem, który nierzadko przynosi znaczne straty gospodarcze. Pierwszym pomysłem jest usunięcie tamy lub nagromadzonego materiału.

Potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa, które jest gwarantowane przez ustabilizowany poziom wody, nakazuje bobrom natychmiastowe ograniczenie nadmiernego wypływu wody. Nawet jeśli tama jest zniszczona, to w ciągu jednej nocy bobry potrafią ją całkowicie odbudować. Biorąc pod uwagę kwoty wypłacanych odszkodowań, wydaje się rozsądne szukanie innych, bardziej skutecznych i długotrwałych działań zapobiegających. Jednocześnie trzeba uwzględnić pozytywny wpływ bobrów na środowisko i korzyści płynące z utrzymania zajętego terytorium bobrowego.

Jednym ze sposobów postępowania z osiedlonymi bobrami są zabiegi techniczne zmniejszające szkody polegające na umieszczeniu plastikowej rury w tamie, która działając jak syfon będzie regulować poziom wody w stawie bobrowym. Woda dostaje się do rury przez kilkadziesiąt otworów nawierconych w ściankach. Takie oddalenie i rozproszenie ujęcia wody utrudnia bobrom znalezienie wypływu wody i mimo nadbudowania przez nich tamy

poziom wody pozostaje stały. Głębokość umieszczenia rury w tamie determinuje przyszły poziom wody w stawie.

Jednym ze środków zwiększających skuteczność działania przepustu jest założenie ogrodzenia na wylocie rury (metalowego kosza). Ogrodzenie w połączeniu z rurami będzie działać bardziej efektywnie. W przypadku zbudowania przez bobry tamy wokół ogrodzenia, rury zapewnią ciągły przepływ wody.

Powyższe działania pozwalają skutecznie ograniczyć straty powodowane przez bobry, polegające na zalewaniu gruntów leśnych i rolnych wskutek piętrzenia wody na tamie bobrowej.

Jednym ze sposobów rozwiązywania problemów z bobrami jest zmniejszanie atrakcyjności środowiska, w którym osiedliły się bobry powodując w nim szkody, poprzez zabezpieczanie drzew siatką metalową. Powyższe działania mogą skierować zainteresowania bobrów na inny teren.

Grodzenie drzew siatką minimalizuje lub całkowicie eliminuje szkody bobrowe w drzewostanie.

Zgodnie z art. 126 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody organem dokonującym oględzin i szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania i jego wypłaty jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Kwota odszkodowania uwzględnia straty, jakie ponosi właściciel z tytułu wyrządzonych przez bobry szkód, w szczególności w drzewostanach.

Wypłata odszkodowania nie załatwia jednak problemu dalszych zniszczeń powodowanych przez bobry. Stąd w celu uniknięcia dalszych szkód i zabezpieczenia drzew przed ospalowaniem przez bobry konieczne jest zabezpieczenie drzew siatką.

Bardzo często się zdarza, że właściciele kilka razy występują o odszkodowanie, gdyż bobry stale powodują straty poprzez ścinanie drzew. Zabezpieczenie drzew siatką chroni drzewa przed dalszym zniszczeniem, a właściciel nie występuje o kolejne odszkodowanie.

Oczywiście nie ma takiej możliwości, aby zabezpieczyć wszystkie drzewa siatką. Powyższą metodę możemy zastosować do najcenniejszych i najgrubszych drzew liściastych o znacznych rozmiarach t.j. brzoza osika, dąb.

Wykonywanie powyższych działań ogranicza lub eliminuje szkody bobrowe na gruntach prywatnych, natomiast ich zaniechanie może spowodować duże szkody obciążające budżet Państwa wypłatą odszkodowań, stąd zasadne jest inwestowanie w wyżej wymienione działania.

Ochrona czynna jerzyka *Apus Apus*

W związku z rozwojem nowoczesnego budownictwa wielu gatunkom ptaków zaczyna brakować miejsc do gniazdowania. Jednym z takich gatunków jest jerzyk *Apus apus*. Podobnie jak większość innych żyjących w naszym kraju ptaków, jest gatunkiem podlegającym ścisłej ochronie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (*Dz. U. Nr 237, poz. 1419*).

Jerzyki większość życia spędzają w powietrzu. Ich kontakt z „podłożem” ogranicza się do krótkiego okresu złożenia jaj i wyprowadzenia młodych. Żywią się owadami latającymi, które zjadają w ogromnych ilościach. W okresie wychowywania piskląt potrafią zjadać do kilkudziesięciu tysięcy owadów dziennie.

Jerzyki, podobnie jak inne ptaki owadożerne, są więc sprzymierzeńcem ludzi w walce z plagą komarów i meszek w miastach.

W Polsce pojawiają się w ostatnich dniach kwietnia – pierwszych dniach maja. Mają jeden lęg w roku. Składają 2-3 jaja. Większość z nich składa jaja około połowy maja. Jerzyki, których jaja zostały zniszczone (np. przez zamurowanie podczas ocieplania budynku) składają jaja ponownie. Jaja są wysiadywane przez 20 dni. Pisklęta po wykluciu dorastają w gnieździe. Po 42 dniach wyskakują aby odbyć swój pierwszy lot.

Większość jerzyków odlatuje z Polski na zimowiska do Afryki na przełomie sierpnia i września. Niektóre osobniki można zobaczyć w Polsce jeszcze we wrześniu. Jerzyki chętnie gnieźdzą się w koloniach. Często latają całym stadem, piszcząc głośno, wokół budynków, w których się gnieźdzą.

Pierwotnie jerzyk gnieździł się w załomach skał oraz w dziuplach wysokich drzew. Obecnie populacja europejska, jak i polska prawie w 100 % gnieździ się w miastach. Wysokie budynki mieszkalne, a w szczególności stropodachy i szczeliny w budowlach stanowią podstawowe siedlisko jerzyka w Polsce. W jednym stropodachu może się gnieździć kilkadziesiąt ptaków. Do gniazd dostają się wchodząc przez otwory wentylacyjne. Jerzyki zakładają gniazda także w niewielkich szczelinach w elewacji, między krawędziami wielkiej płyty, czy za rurami spustowymi, rynnami. Miejsca gniazdowania są dobrze ukryte, w dodatku czasami ptaki pojawiają się przy nich tylko o świcie i już po zmroku.

Jerzyki są bardzo przywiązane do swoich miejsc gniazdowania i co roku wracają w to samo miejsce. Jeśli zostało zamurowane lub zasłonięte kratką, ptaki potrafią się do niego dobijać, aż do utraty sił.

W ostatnich latach obserwuje się spadek liczebności tych ptaków, związany w znacznej mierze z pracami remontowymi wykonywanymi na budynkach. Nie rzadko zdarza się, że w trakcie prac związanych z termoizolacją otwory wentylacyjne, w których znajdują się gniazda są czyszczone, a jaja i pisklęta wyrzucane lub zamurowywane. Inną konsekwencją mającą istotne znaczenie dla długofalowego spadku liczebności jerzyków jest zabezpieczanie otworów wentylacyjnych w stropodachach, a co za tym idzie zanik dostępnych miejsc lęgowych dla jerzyków.

Powyższe działania eliminują miejsca rozrodu jerzyka oraz innych gatunków związanych z siedzibami ludzkimi w mieście, jak wróbel domowy, kawka, pustułka, gołąb miejski, czy niektóre gatunki nietoperzy. Wskutek takich działań populacja tych gatunków maleje w szybkim tempie.

Chcąc zapobiec niszczeniu siedlisk lęgowych i pomóc jerzykom konieczna jest kompensacja utraconych siedlisk poprzez umieszczanie skrzynek lęgowych na budynkach lub specjalnych wież jerzykowych.

Jednocześnie bardzo ważna jest edukacja właścicieli budynków, przedstawicieli spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, deweloperów oraz społeczeństwa poprzez działania informacyjne i popularyzatorskie na temat jerzyków i ich ochrony.

6. Zakup i montaż tablic informujących o nazwie formy ochrony przyrody dla rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000 oraz tablic informacyjno-edukacyjnych.

Zgodnie z art. 115 ustawy o ochronie przyrody na obrzeżach lub w pobliżu form ochrony przyrody (obszary Natura 2000 i rezerваты przyrody) umieszcza się tablice informujące o nazwie formy ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących na obszarach lub w stosunku do tych form.

Obowiązek ich umieszczenia spoczywa na sprawującym nadzór nad obszarem chronionym. W tej sytuacji Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku ma obowiązek umieścić tablice na obrzeżach obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, obszarów specjalnej ochrony ptaków, jak i rezerwatów przyrody.

Tablice dotyczące rezerwatów przyrody będą umieszczane na granicy kolejnych kilkunastu obiektów. Będą one informowały o nazwie formy ochrony, a część z nich również

o przedmiocie ochrony i unikatowych walorach rezerwatu oraz obowiązujących zakazach (tzw. tablice edukacyjne). Wszystkie tablice zostaną zamontowane w terenie w miejscu wyznaczonym wspólnie przez RDOŚ w Gdańsku oraz zarządcę terenu – odpowiednie Nadleśnictwo. Oznakowane zostaną rezerwaty dla których zostały ustanowione plany ochrony oraz te, w których oznaczenie są nieczytelne lub ich brak, w tym w pierwszej kolejności obiekty zagrożone antropopresją.

Zgodnie z art. 115 ustawy o ochronie przyrody na obrzeżach lub w pobliżu form ochrony przyrody (obszary Natura 2000 i rezerwaty przyrody) umieszcza się tablice informujące o nazwie formy ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących na obszarach lub w stosunku do tych form. Obowiązek ich umieszczenia spoczywa na sprawującym nadzór nad obszarem chronionym. W tej sytuacji Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku ma obowiązek umieścić tablice na obrzeżach 117 obszarów Natura 2000.

W roku 2014 zaplanowano oznakowanie tych obszarów Natura 2000, których nie oznakowano w 2013r. uwagi na ograniczenia w wysokości przyznanego dofinansowania. Przewidziano montaż 30 tablic urzędowych dla obszaru Natura 2000 Bory Tucholskie. Tablice zostaną wykonane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie wzorów tablic (*Dz. U. Nr 268, poz. 2665*).

Działania te wpłyną pozytywnie na identyfikację granic zarówno rezerwatów przyrody, jak i obszarów Natura 2000.

7. Szkolenie merytoryczne pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku

W ramach zadania „szkolenia merytoryczne pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku” planowane jest przeprowadzenie szkoleń tematycznych dla pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska Gdańsku w zakresie pozyskiwania i wykorzystania wiedzy na temat zasobów przyrodniczych województwa pomorskiego w prowadzonych postępowaniach. W szczególności dotyczących oddziaływania potencjalnych inwestycji na cele i formy ochrony przyrody w tym rezerwaty przyrody i obszary Natura 2000.

8. Popularyzacja wiedzy o walorach przyrodniczych województwa pomorskiego

Zadanie polega na opracowaniu i wydaniu publikacji popularyzujących najbardziej unikatowe i charakterystyczne dla województwa pomorskiego elementy przyrodnicze, w tym zwłaszcza siedliska przyrodnicze oraz gatunki z nimi związane. Działania zapoczątkować mają serię publikacji kontynuowanych w następnych latach, mających na celu wspomaganie ochrony przyrody poprzez promowanie i popularyzację wiedzy o najcenniejszych fragmentach województwa.

9. Przygotowanie ekspertyz i opinii dotyczących zagrożenia szkodą w środowisku oraz szkód w środowisku w gatunkach i siedliskach chronionych oraz określenia koniecznych działań zapobiegawczych i naprawczych w celu przywrócenia stanu początkowego lub przybliżonego do stanu początkowego, na terenie obszarów Natura 2000 i innych form ochrony przyrody województwa pomorskiego

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku działając na podstawie ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. Nr 75, poz. 493 ze zm.), jest zobowiązany do przyjmowania zgłoszeń dotyczących bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub wystąpienia szkód w środowisku w siedliskach i gatunkach chronionych. Definicja szkody w środowisku określona jest w art. 6 pkt 11: rozumie się przez to negatywną, mierzalną zmianę stanu lub funkcji elementów przyrodniczych, ocenioną w stosunku do stanu początkowego, która została spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska:

a) w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych.

Przy prowadzeniu postępowań dotyczących zgłoszeń z zakresu szkód w środowisku przyrodniczym, w celu określenia czy wystąpiła szkoda w środowisku lub bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku organ niejednokrotnie zobowiązany jest korzystać z oceny ekspertów. Opracowanie ekspertyz i opinii konieczne jest w celu określenia stanu początkowego elementów przyrodniczych, stwierdzenia czy nastąpiła zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych oraz czy jest to zmiana negatywna.

Ponadto ekspertyzy i opinie powinny wskazać konieczny rodzaj działań zapobiegawczych i naprawczych w celu przywrócenia stanu początkowego lub przybliżonego do stanu

początkowego chronionych siedlisk i gatunków przyrodniczych na terenie obszarów Natura 2000 i innych form ochrony przyrody województwa pomorskiego.

10. Zakup samochodu na cele realizacji projektu

W ramach realizacji wniosku planowany jest zakup samochodu dającego możliwość sprawnej realizacji zadań poprzez możliwość dowiezienia pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku oraz niezbędnego sprzętu do miejsc realizowanych działań.

Realizacja zabiegów związanych z utrzymaniem we właściwym stanie zachowania najcenniejszych obiektów przyrodniczych województwa pomorskiego wymaga częstych wyjazdów do poszczególnych miejsc położonych w różnych częściach województwa. Pojazdy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku dotychczas wykorzystywane do zadań związanych z obsługą sieci Natura 2000, rezerwatów przyrody oraz ochrony najcenniejszych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków chronionych i ich siedlisk wykazują znamiona znacznego wyeksploatowania, co poważnie utrudnia skuteczny nadzór nad zasobami przyrodniczymi regionu.

Sprawna realizacja opisanych wyżej celów skutkować będzie utrzymaniem odpowiedniego stanu zachowania chronionych siedlisk i gatunków w obrębie województwa pomorskiego,

a tym samym pozytywnie wpłynie na stan różnorodności biologicznej Pomorza.